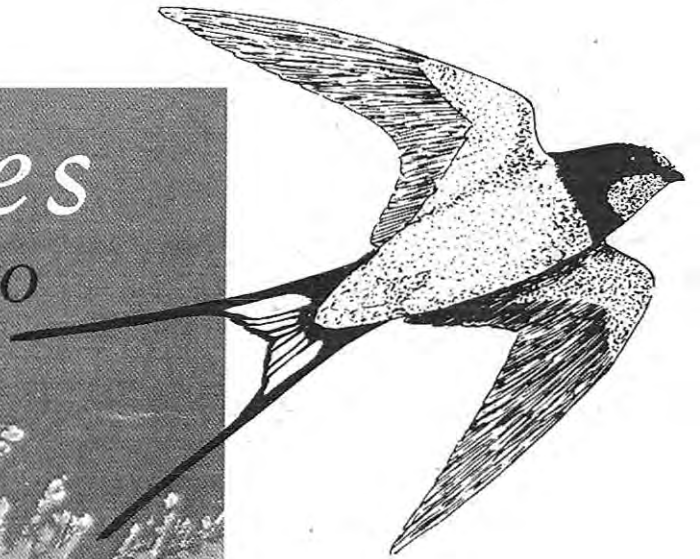
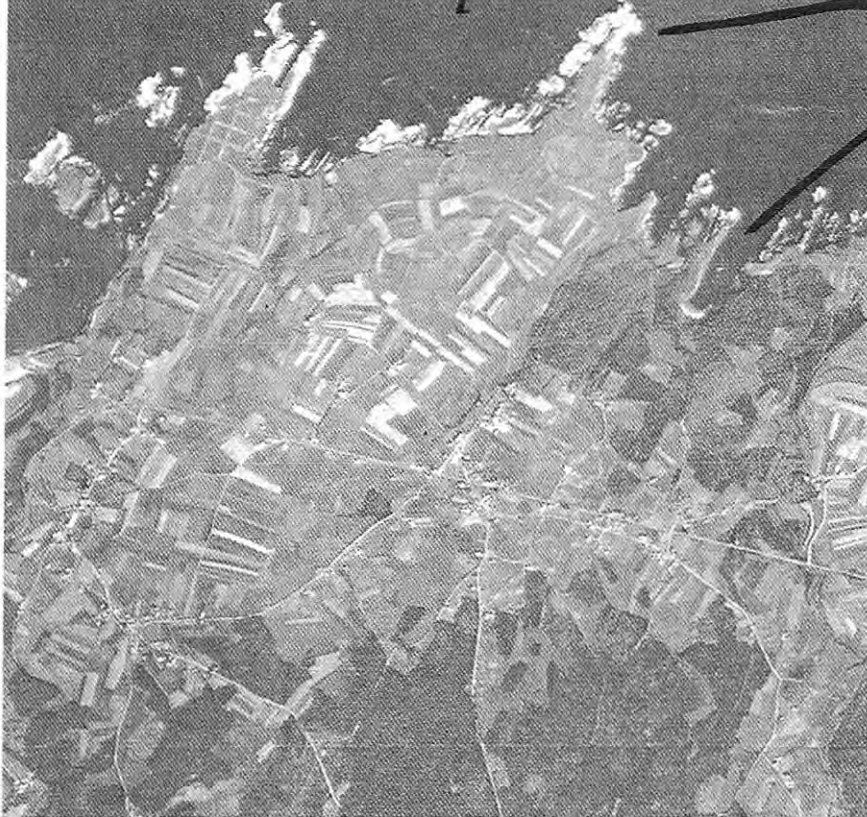

Valdeparees a vista de páxaro

El PAISAXE del ANDOLÍA

✚ Fredo de Carbexex

Foto aérea. Vista xeneral da franxa costeira dende A Punta da Talaya al Cabo Branco.

Muito se fala del paisaxe. Cadún de nosoutros témonos refirido a él ben veces d'ún ou d'outro xeito. Se cuadra, temos ideas ben diferentes us d'outros, y condo falamos del paisaxe avezamos a fello al noso xeito, a lo miyor sin reparar abondo nél y sin darnos ben conta del qu'ese conuento pode supoñer.

Se reparamos un pouquín nel paisaxe dámonos conta da cantidá tan grande de cousas qu'hai nél y del muito que nos pode chegar a dicir. El paisaxe fálanos col sou imaxe y ten caltridas, tamén, as señas da nosa hestoria.

Atopamos paisaxes que nos fain acougar un bocadín mentres yes botamos úa oyuada; hailos que nos deixan ver as pisadas da nosa cultura y que nos poden levar a entender miyor a nosa orixe; outros amóstrannos cómo se vei espeyando nel tarrén el quefer da xente. É muito el que podemos ver nél.

El tarrén dende el alto

Se el viaxar por terra dá el oportunidade de conocer el paisaxe, ímonos aprovetar d'úa oyuada dende el alto, cos oyoos del andolía, pra conocello inda miyor.

Y pra ello escoyemos úas fotos aéreas que pañan un bocadín del conceyo del Franco, máis en concreto Valdeparees, nás que parece a súa franxa costeira.

Este bocadín de terra escoyido vén a ser el imaxe xeneral da costa, unde el tarrén tende a ser chao y ta cortao por vallegatos de regueiros -como el del

A Talaya visto dende el Castro.

Rabeiro— ou por valles máis anchos y fondos —como el del *Porcía*—, unde tán os poblos, como El Franco ou Valdepareas, coas súas terras, os praos y os montes, coas serras pr'hacia terra y as arribadas fendo extremo col mar.

Imos fer comparanza entre cómo se ve dende a terra el paisaxe y cómo dende el alto, sorprendéndonos de dalgúa cousa na que nun reparáramos y imos aprovetar todas as ventaxas de dispoñer d'úa oyuda tan privilexada como a del andolfa pra chegar a entender, a lo menos, dalgúas das cousas qu'acó se poden ver.

Y é qu'a foto aérea ten úas contax ventaxas en comparanza col que se ve dende el tarrén. Úa d'ellas é que podes mirar d'úa sola oyuada hasta máis llonxe. Asina, el que dende el tarrén pinta tar todo amecido, cua foto pódese entender miyor cómo úas cousas fain extremo coas outras según cambian as trazas da terra.

Otra ventaxa é que, ademáis, el imaxe dende el alto deixa ver muito miyor todo el qu'é antigo y que, col tempo, se foi cubrindo con tarróis. Se dalgús restos d'obras antigas tán debaxo, y non mui fondos, pódense chegar a ver na foto aérea sin nengúa dificultá.

A razón d'esto é qu'as prantas que medran nel pico, por nun ter tampouco igual terra, cambian de color, vindo a fer ellas el mesmo dibuxo das pedras que tein debaxo. É como se coa foto aérea pudéramos ver el qu'hai debaxo dos tarróis; pode chocarnos, pro é asina.

Con tan búas arabías como estas y cua pacencia pr'afitar el oyo nel que se nos presenta, imos reparar en dalgúa das nosas rincueiras, que vein a ser espeyo de todo el que se foi fendo al llargo del tempo.

Imos ver qué se quixo fer y nun chegou a ferse, aprovetando pra ello a guapura del paisaxe —na *Punta da Talaya*—, qué cousa foi antano úa das nosas puntas costeiras —*El Cabo Branco*— y cómo el quefer da xente que trabaya na terra deixa as súas trazas nel tarrén, non de cualquier xeito, senón d'acordo al hestoria, como na *Senra del Castro*.

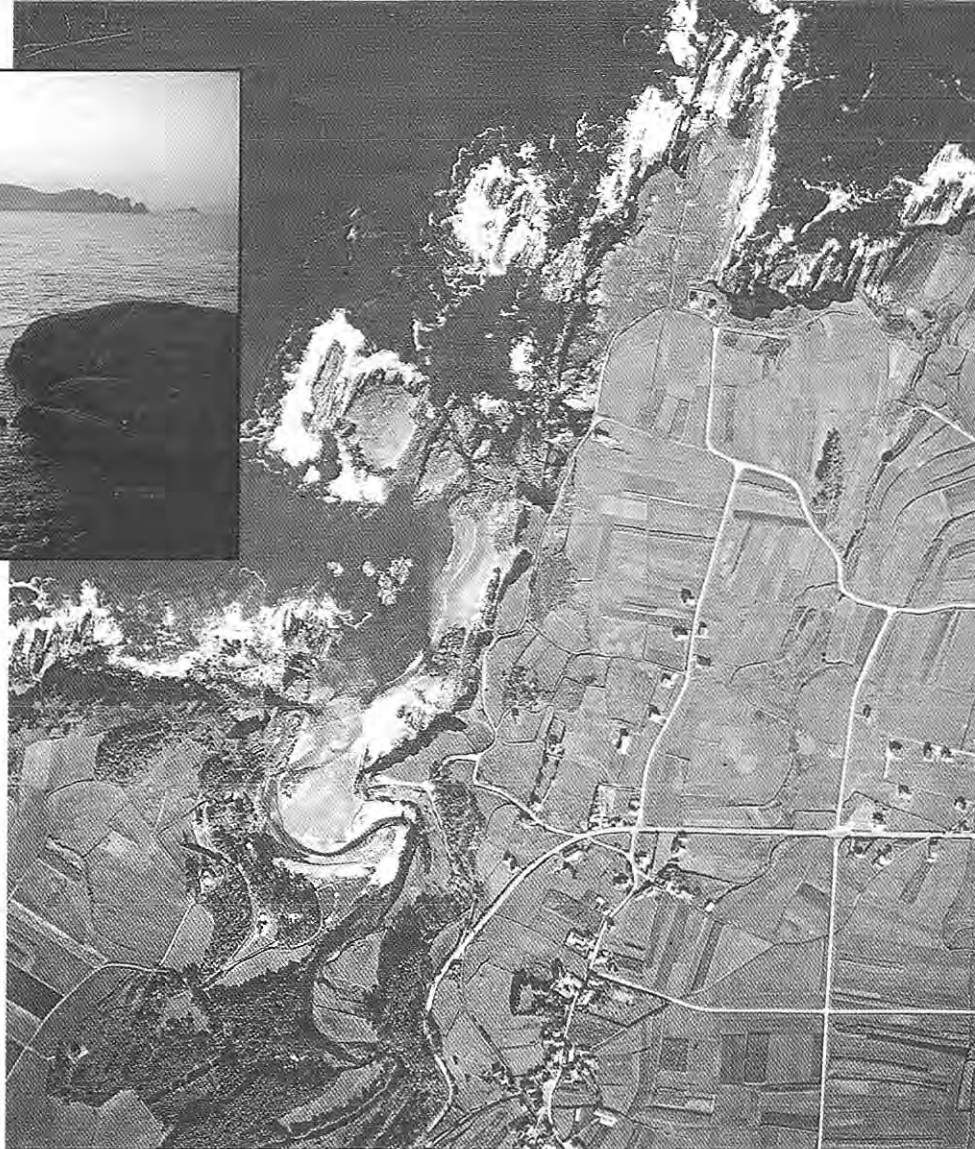

Foto aérea: Na Punta da Talaya, al norte da foto, pódense ver as trazas dos camios y os cuadros de terra que resultan. Al sou llao, a ría y a praya de Porcía

A Punta da Talaya

Engala el andolfa pol pico da Talaya y afita el oyo nus cuadros chamadeiros nel tarrén. Y é que nesta punta costeira concebíuse, alló pollos anos sesenta, un proyeuto pra urbanizalla que nun se chegou a rematar. Este proyeuto nun foi máis alló dos sous empezos, deixando nel tarrén as señas del que foron os camios y os cuadros de terra d'entremedias.

El proyeuto, que pañaba a puntequía da Talaya máis metida nel mar, vía a trazar camios en escuadra, dispostos de tal xeito qu'us vein a ir a dereto pral mar y outros al sou través.

El tarrén que pañan pasa dalgo d'úa hectárea y media y el resultao é que s'estreman nel tarrén us contos cuadros de terra; os máis pudéramos dicir enteros, mentres outros rematan nas rincueiras das arribadas.

El ancho dos camios anda nos oito metros y el llao dos cuadros d'entremedias é d'us corenta metros, tendo as parcelas que resultan úa cabida qu'anda nos tres cuartos de terra.

Todo esto tuvo el sou empezo: trazáronse os camios, vendéronse dalgúas das parcelas. Empezouse el proyeuto, quedando despóis parao y sin que pasase d'ei.

Pode que nos chame el atención este proyeuto hoi día. Sin embargo é el resultao d'un xeito de ver

El paisaxe del andolía

as cousas que, dende aquela, deu un cambeo, anque ese xeito –a lo menos del todo– inda nun esgarecéu.

Qu'a puntequía da Talaya nun é el miyor sito pra fer úa casa sábelo ben todo el que la conoza un pouco. Trátase d'úa punta costeira talmenté metida nel mar, unde as arribadas tán tayadas cuase a dereito y tein dalgo máis de corenta metros d'alto. Nel inverno os vendavales y as nortadas fain d'ella un sito que ta mui llonxe de ser bon pra tar nél. Inda nel brao el nordés abura nún condo se ta na mesma punta.

As razóns pra edificar neste sito parecen nun ser as mesmas pollas que se fixeron as casas dos poblos, pos el sito unde se tían pensao fer é ben pouco aparecido al d'ellos. El que ten é outra cousa: el tar nel metá d'ún dos paisaxes máis guapos d'esta franxa costeira. Asina, este sito fai ter úa vista privilexada del mar y d'un bon pedazo das arribadas, al tempo que pr'hacia terra a vista chega ás serras. A súa situación axuda tamén al tar al pe d'outros sitios tamén bus pral disfrute del paisaxe, pos pódese tar tanto na ría como na Praya de Porcía mui axina.

Todo lleva a pensar qu'este proxecto foi pensao pral disfrute del paisaxe al llargo sólo d'úa parte del ano. Pra ese disfrute coyéuse como remedio el meterse nel metá del paisaxe del qu'ún se quer aproveitar. É úa solución mui d'acordo cos tempos nos que foi pensao, como quedóu feito noutros sitios. Y a

guapura del paisaxe puido chegar a ser a razón del sou acabo, deixándonos como guapura a que pudesen ter úas arribadas con fileiras de casas nel pico.

Nestos últimos anos as cousas cambían respeito á feitura das casas. Hai normas pr'axeitar a medría dos poblos que tenden a respetar esta franxa costeira. A feitura das casas quere se afer, nel que se poda, ás que nos vein de veyo. Inda el sou acabo se mira pra nun desentonar muito y nun fer casas que nos salten a os oyos. Vén a ser úa custión de respeto pol qu' é ún dos nosos patrimonios.

Cambían os xeitos d'entender el paisaxe, cambían os sitios unde s'aconseya obrar, tense un respeto máis grande polla franxa costeira, pro nun cambióu del todo pos inda hai quen fai casas achegándolas muitín ás arribadas.

Foto XABIEL G. MENÉNDEZ

Foto aérea: Nel Cabo Branco, a punta máis metida pr'hacia el mar, vense as xanzas que ye valían pra súa defensa. Máis pra terra, as lleiras curvadas deixan estremar A Senra del Castro del resto das terras.

El castro del Cabo Branco

El Cabo Branco

Engalando pra llévante, daqué ye chama el atención, y el andolía vei pousando os oyos noutra das puntas costeiras, chamada *El Cabo Branco*. Nella encóntrase ún dos castros dos que temos conocencia y que vén a ser úa das obras máis antigas que tein chegao hasta os nosos tempos. Como é costume nestos castros, úa das pezas máis destacadas que los compóin é as súas defensas, que vein a ser, al tempo, el que miyor se pode ver.

Pandiando por parte de terra á mesma punta costeira que se mete a dereito nel mar, refléxanse nel tarrén, con abonda claridá, cuatro fileiras de xanzas abertas nas penas. Na parte de terra é unde s'atopa a máis llarga, que

ben pudiera tar apogada a úa muralla. Tirando pral mar, dispóinse el resto das xanzas, que vein cada vez máis acurtiadas pollo estreto que se vei fendo el tarrén.

El mesmo qu'as outras puntas costeiras –máis inda nel Cabo Branco por ser úa das máis metidas nel mar–, faise difícil tar nella núa búa parte del ano pollos rigores del tempo. D'acordo a esto, se el principal dos llabores que se fían neste castro fose el del aproveitamento da terra –tendo llabradas dalgúas terras y aproveitando el que desen os montes–, nun parece axugar esto col sou sito pollo muitín costeiro que vén a tar. Se pensamos nos llabores da mineiría, pásanos outro tanto, xa qu'estos llabores avezaban a ferse máis pra terra.

Neste castro teinse atopao pedras queimadas que puderan ser refugayos d'antigos llabores cos minerales, el que nos fai pensar qu'acó trabayáronse os metales. De ser esto certo, el importancia d'estos trabayos, y a dos propios metales, puido ser úa das razóns pras importantes fortificacióis que zarran por terra esta punta costeira. Taríamos falando entoncias d'un castro con úa importancia que pudiera ir muito máis alló del aproveitamento del tarrén que ye queda al llao.

Nel castro del Cabo Branco atopáronse mostradas da cultura dos tempos d'antano, como dalgúa pedra escrita en dúas llinguas: úa das pedras con lletras aparecidas ás gregas y outra con lletras d'úa llingua orixinaria del país. Todo esto llévanos a us tempos antigos nos qu'os poblos d'entoncias deixaron nel paisaxe os restos dos sous llabores, del sou quefer y, al cabo, da súa cultura, que vén a ser el xurdir da nosa.

A Senra del Castro

Dalgo máis pra terra, y premediando entre as dúas puntas d'antias, a nosa andolía déixanos ver A *Senra del Castro*, estremándose ben del resto das terras pollas trazas del tarrén. A súa orixe vén dende hai centos d'anos, al tempo qu'el sou cambeo, feito pouquín a pouco, inda nos amostra el imaxe del que puderon ser dalgúas das primeiras terras que tiveron llabradas de seguido pollos poblos vecíos.

Úas lleiras máis ou menos estretas y dispostas cuase nun redondel, deixan ver el qu'hasta hoi chegóu a nosoutros con ese nome da Senra del Castro. É curioso ver cómo el conocimiento da existencia del castro del Cabo Branco dá nome al llugar que ten al pe, neste caso úa das *senras* de Valdepareas. Senras hai muitas y hasta hai poblos que tein máis d'úa. Se ben nun empezo tiveron en sitios ben diferentes, tal como las conocemos hoi tein úas trazas ben marcadas, al tar nun sito chao y os pedazos de terra tar atoaos us cos outros nun deixando entremedias nengún bocadín de terra que nun súa de llabor.

As terras das senras xúntanse úas coas outras y eso ten úa razón que nos vén dada dende hai centos y centos d'anos, dende a Edá Media: son terras unde se llababan cereales y unde tía que pacer el gao úa

vez feita a coyeta, aproveitando asina el restroyo. Este feito axudóu a qu'as terras s'axuntasen núa mesma peza y abastara un zarramento namáis –ás veces un vallao de pedra y outras vexetal– pra poder ceibar nella el gao, estremando d'este xeito a senra del resto das outras terras, qu'avezaban a ser de pior clas. El feito d'axuntar as terras axudaba muitín nese llabor, qu'era daquella ún dos máis importantes núa sociedad agraria.

El importancia que ten a senra é muita na vida dos poblos. Nella é unde se deron primeiro el trigo y el centén, y despóis el meiz, qu'al llargo del tempo foron a base da alimentación da xente, pro tamén foron estos os cereales cos que se fía el pago das rentas. A senra foi féndose fácil d'estremar nel paisaxe del resto das terras.

Foto: XABIEL G. MENÉNDEZ

Un foso del Castro.

Pasa el tiempo, cambían as prantas que se llabran indo a máis el meiz y cuase desaparecendo el trigo y el centén; máis tarde llabraríanse as patacas. As terras abónanse máis y as coyetas danse úa tres d'outra nun tendo que deixar descansar á terra.

Trabáyase con ferramentas que renden máis y el gao vei tendo máis praos unde pacer y que dan máis herba, deixando de fello na senra. Cambía el imaxe del tarrén pollos trabayos que se ye fain á terra.

Cambía el paisaxe pro A Senra del Castro nun esgarece. Quédaye el nome y quédaye tamén a súa traza antiga máis ou menos desfigurada. Sigue sendo unde tán as máis das terras de llabor y unde se fain os trabayos da terra. El que fora úa peza sola, agora ta xunta outras terras aparecidas ás súas pro, así todo, inda nos deixa ver nel paisaxe el sou sen.

É asina, reparando nel paisaxe, como chegamos a conocello. É tamén como vemos qu'él dalgo que chegamos a sentir de noso.

Entendémolo, dámonos conta da súa guapura y acabamos coyéndoyle llei. Esto sábelo ben a andolía, que todos os anos volve.

